

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของเผ่าพันธุ์มนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์รู้จักนำพืชมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนำมาใช้เพื่อเป็นอาหาร เพื่อบริโภคโดยตรง หรือใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่นนำมาเป็นเครื่องประดับ สร้างที่พักอาศัย หรือนำมาเป็นยารักษาโรค เมื่อมนุษย์รู้จักการใช้ประโยชน์จากพืชมากขึ้น การปรับปรุงสายพันธุ์พืชเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณสมบัติที่ต้องการก็พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ¹

การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชเป็นกิจกรรมที่เคียงคู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคอดีตกาลอาจกล่าวได้ว่า เมื่อมนุษย์รู้จักการนำพืชมาใช้ประโยชน์ก็ได้มีการเริ่มพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชนับแต่นั้นเป็นต้นมา แต่เดิมการปรับปรุงพันธุ์พืชเป็นไปด้วยวิธีการที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น ด้วยการนำเอาพันธุ์พืชในสายพันธุ์ที่ใกล้เคียงกันมาผสมข้ามสายพันธุ์ (cross breeding) โดยมีมุ่งหมายว่าจะได้มาซึ่งสายพันธุ์ใหม่ที่มีคุณสมบัติดีขึ้นกว่าเดิม² ซึ่งวิธีการผสมพันธุ์แบบดั้งเดิม (conventional plant breeding) เป็นวิธีที่ใช้เวลานานหลายปีและให้ผลผลิตที่ไม่แน่นอนเนื่องจากต้องมีการผสมพันธุ์พืชสองสายพันธุ์ที่แตกต่างกัน และมีการผสมข้ามพันธุ์กันระหว่างรุ่นลูกกับรุ่นพ่อแม่หลายครั้ง เพื่อให้ได้พืชที่มีคุณสมบัติและลักษณะตามต้องการ ซึ่งอาจทำให้การผลิตได้ไม่ทันกับอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรบนโลกได้ ดังนั้นจึงมีการนำเทคโนโลยีทางพันธุวิศวกรรมเข้ามาใช้โดยการตัดต่อยีนที่ต้องการเข้าสู่พืช ซึ่งจะได้ผลผลิตที่แน่นอนและรวดเร็ว ในการปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตอาจตัดต่อยีนเพื่อทำให้พืชมีความต้านทานต่อสิ่งต่าง ๆ เช่นทนทานต่อแมลงศัตรูพืช ต้านทานต่อสารกำจัดวัชพืชหรือปรับปรุงพันธุ์เพื่อชะลอการสุกของผลไม้³

¹ นันทน อินทนนท์. “กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช : แนวความคิดและบทวิเคราะห์.”, บทบัญญัติ 60 (ธันวาคม 2547) : น. 197

² เพิ่งอ้าง: น. 198

³ ปรินทร์ ชัยวิสุทธิราษฎร์, จีเอ็ม โอ, (กรุงเทพมหานคร : องค์การการค้าของคุรุสภา, 2544)

ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการดัดแปลงพันธุกรรมมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากในอนาคตจะมีประชากรเพิ่มมากขึ้นในขณะที่พื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ดังนั้น ผลิตภัณฑ์จีเอ็มโอจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยผลิตอาหารให้เพียงพอได้ แต่แนวโน้มของปัญหาสำคัญที่เกิดจากผลิตภัณฑ์จีเอ็มโอคือ ความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosafety)⁴ ความกังวลของประเทศต่าง ๆ ที่เป็นผู้ซื้อเกี่ยวกับจีเอ็มโอไม่ว่าจะเป็นความกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์, ความกังวลเกี่ยวกับการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม เรื่องของจีเอ็มโอจึงกลายเป็นประเด็นที่นำมาใช้ในการกีดกันทางการค้า⁵ เช่นมาตรการแสดงฉลากผลิตภัณฑ์ที่มีหรือประกอบด้วยสิ่งทีมาจากจีเอ็มโอของสหภาพยุโรป Regulation (EC) 1829/23⁶ ซึ่งควบคุมการวางตลาดสินค้าประเภทอาหารมนุษย์และอาหารสัตว์ที่เป็น GMOs หรือมี GMOsเป็นส่วนประกอบหรือวัตถุดิบไม่ว่าจะตรวจพบโปรตีนหรือ DNA ดัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่⁷ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ต้องการทำเกษตรดั้งเดิมหรือเกษตรอินทรีย์ ที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขอใบรับรองว่าสินค้า

⁴ ความปลอดภัยทางชีวภาพหมายถึง ความปลอดภัยที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมที่พัฒนาโดยใช้เทคนิคทางพันธุวิศวกรรม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยที่มีต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความปลอดภัยที่มีต่อความหลากหลายทางชีวภาพและสุขอนามัยของมนุษย์ อันเกิดจากการวิจัยและพัฒนา การเคลื่อนย้าย การจัดการและการใช้ประโยชน์สิ่งมีชีวิตที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรมนั้น โปรดดู กลุ่มงานความปลอดภัยทางชีวภาพ ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ, “ความปลอดภัยทางชีวภาพ(Biosafety)”, รายงานการประชุมวิชาการ เรื่อง ความปลอดภัยทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม วันที่12-13 กุมภาพันธ์ 2545 จัดโดยศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ , ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ,สถาบันทรัพยากรธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา น. 77.

⁵ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพี.พี.รณรงค์ กรู๊ป จำกัด) 2543. น. 258.

⁶ Regulation (EC) 1829/23 on genetically modified food and feed

⁷ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, ระเบียบสหภาพยุโรปฉบับใหม่เกี่ยวกับ GMOs : แนวทางในการปฏิบัติตามข้อกำหนดต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2547) น. 4.

ของต้นปลอดจีเอ็มโอ และเกษตรกรที่ผลผลิตของตนปนเปื้อนจีเอ็มโอโดยไม่ตั้งใจ เพราะความเป็นไปได้ของการอยู่ร่วมกันระหว่างพืชจีเอ็มโอกับพืชดั้งเดิมนั้น ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าการปลูกพืชจีเอ็มโอจะไม่แพร่กระจายไปยังพืชชนิดอื่น ๆ หรือจะไม่มีการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจของประเทศไทยได้ชื่อว่าขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นอันดับต้น ๆ เพราะสินค้าเกษตรเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่ทำรายได้เข้าประเทศ⁸ และปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายที่ต้องการให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก การปนเปื้อนของจีเอ็มโอนั้นย่อมจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยเป็นอย่างยิ่ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แม้รัฐบาลจะมีนโยบายไม่ยินยอมให้มีการนำเข้าเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโอมาเพาะปลูกในเชิงพาณิชย์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ว่ามีความปลอดภัยทั้งด้านชีวภาพและด้านอาหาร , ยินยอมให้มีการนำเข้าเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโอเฉพาะเพื่อการวิจัยเท่านั้น และใช้กฎหมายพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.2507 แก้ไข พ.ศ.2542 ดูแลเรื่องการรั่วไหล GMOS ไปสู่แปลงเพาะปลูกของเกษตรกรรายอื่น⁹ และตามพระราชบัญญัติการส่งออกนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 ควบคุมการนำเข้าพืชจีเอ็มโอ¹⁰ ดังนั้นสถานภาพของพืชจีเอ็มโอในประเทศไทยจึงควรจะอยู่ในขั้นตอนของการทดลองภาคสนามหรือในแปลงวิจัยทางการเกษตรเท่านั้นแต่ประเทศไทยก็เกิดกรณีของฝ่ายจีเอ็มโอที่เรียกว่าฝ่ายบีที ซึ่งถูกนำไปปลูกทดสอบความปลอดภัยทางชีวภาพในไร่ของเกษตรกรได้เล็ดลอดโดยผิดกฎหมายไปปลูกเป็นการค้าอย่างแพร่หลาย และเมื่อกระทรวงเกษตรฯตั้งกรรมการลงไปตรวจสอบแล้วปรากฏว่ามีการหลุดลอดออกไปจริง ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงมีมติห้ามการทดลองพืชจีเอ็มโอในระดับไร่¹¹ พร้อมทั้งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติความปลอดภัยทางชีวภาพขึ้นควบคุมการปลูกทดลอง

⁸ พิธสวรรณ เจียมสมบัติ, “เทคโนโลยีชีวภาพกับการเกษตรของไทย”, ข่าวสารศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีชีวภาพและความปลอดภัยทางชีวภาพ 1 (ธันวาคม 2543) : น. 7.

⁹ มติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ครั้งที่ 5/2542 วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2542

¹⁰ ชรินทร์ เจริญพงศ์, ทางเลือกใหม่ของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จีเอ็มโอนวัตกรรมเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่, (นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2548) น. 185. และ เขตไท ลังการ์พินธุ์, “การวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย และมาตรการต่างๆ ของประเทศไทยเกี่ยวข้องกับ GMOs (1)”, มติชนรายสัปดาห์ (10 กันยายน 2547) :น. 30.

¹¹ มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 เมษายน 2544

พืชจีเอ็มโอ เพื่อมิให้เกิดกรณีเล็ดลอดออกอย่างผิดกฎหมายดังกรณีฝ่ายปีที่อีก แต่ปัจจุบัน ตรงกันข้ามกลับเกิดกรณีหลุดลอดของมะละกอจีเอ็มโออีก¹² ซึ่งนับว่ารุนแรงกว่าครั้งที่ผ่านมา เพราะเกิดจากหน่วยงานของราชการ เป็นแหล่งเผยแพร่ไปสู่เกษตรกรเอง¹³ นับแสนต้น¹⁴ และ หน่วยงานที่รับผิดชอบเองก็ไม่ได้ตระหนักและดำเนินการแก้ไขจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง¹⁵

นอกจากนี้ยังพบว่ามะละกอจีเอ็มโอของกรมวิชาการเกษตรที่หลุดรอดออกไปสู่สิ่งแวดล้อมนั้นมียื่นต่อด้านยาปฏิชีวนะเตตราซัยคลิน ซึ่งขัดต่อข้อแนะนำของมาตรฐานโคเด็กซ์ ขององค์การอนามัยโลกและองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO/WHO Codex standard) ที่ไม่แนะนำให้มีสารต้านยาปฏิชีวนะในอาหาร ส่วนกฎหมายของสหภาพยุโรป (Directive 2001/18/EC) ไม่อนุญาตให้วางจำหน่ายพืชและอาหารจีเอ็มโอที่สารต้านทานยาปฏิชีวนะนับแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2547 และองค์การความปลอดภัยด้านอาหารแห่งยุโรป (European Food Safety Authority: EFSA) กำหนดให้สารต้านยาเตตราซัยคลินอยู่ในกลุ่มสาร

¹² ผู้จัดการออนไลน์ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2547, “38 จ.เสี่ยงมะละกอGMOตรวจพบเพิ่ม 40 ตัวอย่าง”, <<http://www.thaiday.com/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9470000055423>>, 28 กรกฎาคม 2548., โปรดดู ผู้จัดการออนไลน์ ฉบับวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2547, “NGOsต้านปลุกมะละกอGMOsเชิงการค้า จักรรัฐยุติทดลองปลูก-หามาตรการป้องกัน”, <<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=4792063032387>>, 28 กรกฎาคม 2548. และโปรดดู กรีนพีซประเทศไทย, “พบอีกมะละกอจีเอ็มโอผิดกฎหมายใน 3 จังหวัดภาคอีสาน”, <<http://www.greenpeace.org>>, 28 กรกฎาคม 2548.

¹³ แถลงการณ์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ,กรณีปัญหาการแพร่กระจายของมะละกอดัดแต่งพันธุกรรมในสิ่งแวดล้อมและนโยบายของไทยเรื่องจีเอ็มโอ วันที่ 15 ธันวาคม 2548

¹⁴ เดชา ศิริภัทร มะละกอ, “ถั่วจะถึงกาลมรณะของพันธุกรรมไทย”, <http://www.biothai.net/autopage1/show_page.php?t=2&s_id=53&d_id=53&page=1>, 25 กรกฎาคม 2548. และไบโอไทย, “สถานภาพการปนเปื้อนพืชจีเอ็มโอ” http://www.biothai.net/autopage1/show_page.php?t=2&s_id=132&d_id=132, 3 ธันวาคม 2549

¹⁵ แถลงการณ์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ,ปัญหาหลุดรอดและแพร่กระจายของมะละกอดัดแต่งพันธุกรรมไปในสิ่งแวดล้อม วันที่ 5 กันยายน 2548

ด้านทานปฏิชีวนะที่ต้องไม่มีอยู่ในพืชจีเอ็มโอทั้งที่วางจำหน่ายในท้องตลาดและในระดับแปลงทดลอง¹⁶

เกษตรกรที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ เกษตรกรที่ปลูกมะละกอในระบบอินทรีย์ซึ่งปฏิชีวินจีเอ็มโอ เมื่อมะละกอถูกปนเปื้อนด้วยเกสรจากมะละกอจีเอ็มโอก็จะไม่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ขายผลผลิตไม่ได้ ต้องตัดต้นมะละกอในแปลงทิ้งทั้งหมด เพื่อกำจัดต้นมะละกอจีเอ็มโอให้หมดไปจากแปลงปลูก ซึ่งก็ไม่มีอะไรรับประกันว่าจะหมดไปหรือไม่เพราะอาจมีเมล็ดพันธุ์หลงเหลือในแปลงเกษตรอยู่ และผลกระทบจากการส่งออกที่เกิดขึ้นก็คือ ประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส กลุ่มประชาคมยุโรป ออสเตรเลีย ซะลอการนำเข้าผลไม้กระป๋องจากประเทศไทยที่มีส่วนผสมของมะละกอ(ฟรุติค็อกเทล)จีเอ็มโอ และให้บริษัทส่งออกแจ้งใบรับรองสินค้าปลอดสารตัดแปลงพันธุกรรมหรือจีเอ็มโอ จากห้องปฏิบัติการที่เป็นที่ยอมรับของสากลแนบไปทุกครั้ง¹⁷ ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนให้แก่เกษตรกรไทยเป็นอันมาก¹⁸

ประเทศไทยกำลังประกาศนโยบายครัวของโลก เพราะได้เปรียบในฐานะประเทศเกษตรกรรมที่มีเกษตรกรรายย่อยละ 50 ของประชากร และเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะอาหารต่างๆ ระบบเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าสูงและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั่วโลก การปล่อยให้พืชจีเอ็มโอออกมาปนเปื้อนต่อแปลงเกษตรของเกษตรกรจึงอาจทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ อย่างมากมายตามมา¹⁹ ตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นอาทิเช่นบริษัทข้าวชั้นนำในเอเชีย ยุโรป ออสเตรเลีย และทวีปอเมริกาเหนือและใต้รวม 41 บริษัท เช่นบริษัท Ebro Puleva²⁰ ประกาศหยุดซื้อข้าวจากอเมริกาทันทีหลังการปนเปื้อน

¹⁶ กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, คู่มือจ่ายตลาด สำหรับซื้ออาหารปลอดจีเอ็มโอ, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2548) น. 10

¹⁷ มติชนรายวัน, “รังสีอำมหิต "จีเอ็มโอ" แคส่งสัญญาณทดลองปลูก กระเทียมส่งออกผลไม้ทันตา”, มติชนรายวัน (6 กันยายน พ.ศ. 2547) : น. 20.

¹⁸ นวลน้อย ตรีรัตน์, “เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเรื่องจีเอ็มโอ”, มติชนรายวัน (20 ตุลาคม 2547) น. 6.

¹⁹ เพ็งอ้วน, น. 6.

²⁰ บริษัทผู้แปรรูปข้าวที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป

ข้าวจีเอ็มโอของบริษัทไบเออร์เมื่อปลายปี 2549²¹ เป็นผลให้ราคาข้าวในตลาดล่วงหน้าตกลงถึง 150 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ทำลายสถิติราคาต่ำที่สุดในรอบวันในหลายปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ว่าการส่งออกข้าวของสหรัฐฯ จะลดลงถึง 16% ในปีการผลิต 2549-2550²² ส่วนกลุ่มเกษตรกรและผู้ค้าข้าวเรียกร้องให้ไบเออร์รับผิดชอบต่อการปนเปื้อนและจ่ายเงินชดเชย โดยฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายวงเงินหลายล้านเหรียญสหรัฐ²³ ทำให้สมาคมผู้ส่งออกข้าวจากประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก คือ ไทย และเวียดนาม ได้ลงนามข้อตกลงนโยบายปลอดจีเอ็มโอไม่ค้าขายจีเอ็มโออย่างเด็ดขาด และไม่สนับสนุนให้มีการทดลองข้าวจีเอ็มโอในภาคสนาม เพราะอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนได้²⁴ เพื่อเก็บเกี่ยวโอกาสในตลาดใหม่ที่เปิดขึ้น อันเป็นผลจากการปนเปื้อนข้าวจีเอ็มโอในสหรัฐฯ²⁵

²¹ กรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. “ตลาดข้าวโลกประกาศจุดยืน “ไม่เอา” จีเอ็มโอ กรีนพีซผนึกกำลังสมาคมผู้ส่งออกข้าวและเกษตรกรย้ำ “ประเทศไทยต้องปลอดจีเอ็มโอ” <<http://www.greenpeace.org/seasia/th/news/865389>>, 8 กุมภาพันธ์ 2550.

²² Elias P. 2006. California growers fear biotech rice threat. Washington Post. 15 October, 2006. <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/15/AR2006101500465.html>> 8 กุมภาพันธ์ 2550

²³ Weiss, R. 2006. Firm Blames Farmers, ‘Act of God’ for Rice Contamination. Washington Post. 22 November, 2006. <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/11/21/AR2006112101265.html>> 8 กุมภาพันธ์ 2550

²⁴ ผู้จัดการออนไลน์ ฉบับวันที่ 21 มกราคม 2550, “สถานการณ์พืชจีเอ็มโอโลก : 10 ปีกับการปฏิเสธที่ต่อเนื่อง”, <<http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9500000007637>>, 21 มกราคม 2550

²⁵ นายรุจจน์ ทรัพย์นิรันดร์ กรรมการบริหารสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ และประธานกรรมการบริหารบริษัทปทุมไรซ์มิลล์แอนด์แกรนารีจำกัด (มหาชน) - ผู้ผลิตข้าวถุงมาตรฐานครอง กล่าวว่า “ตลาดข้าวยุโรปเป็นตลาดที่มีแนวโน้มสดใสมาก เพราะนอกจากบริโภคภายในแล้ว ยังส่งออกผลิตภัณฑ์ไปทั่วโลกอีกด้วย เมื่อตลาดยุโรปต้องการข้าวปลอดจีเอ็มโอ 100 % เราจึงต้องทำตามความต้องการของตลาด โดยไม่ต้องเอาใจอเมริกาที่สนับสนุนจีเอ็มโอ สมาคมผู้ส่งออกข้าวจึงมีนโยบายไม่ค้าขายจีเอ็มโออย่างเด็ดขาด และไม่สนับสนุนให้มีการทดลองข้าวจีเอ็มโอในภาคสนาม เพราะอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนได้” อ้างอิงจาก กรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

อีกทั้งเมื่อเทคโนโลยีชีวภาพเหล่านี้เข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถผูกขาดการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์อย่างเต็มที่ เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้เกษตรกรที่เคยเป็นอิสระในการทำเกษตรกรรม จะต้องถูกผูกมัดเข้าสู่ระบบการพึ่งพิงบริษัทที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีเหล่านี้ ในรูปของการซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และอื่นๆ เช่น ยาฆ่าแมลง²⁶ ซึ่งบริษัทเหล่านี้สามารถกำหนดราคา ที่จะมีผลทำให้เกษตรกรกลายเป็นเพียงแรงงานรับจ้างปลูกพืชผลเหล่านี้เท่านั้น จากสภาพข้อเท็จจริงของเมืองไทยซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกรรายย่อยมิใช่บริษัทขนาดใหญ่ เกษตรกรไทยย่อมเสียเปรียบเป็นอย่างยิ่ง²⁷ ทั้งปัญหาจากการผูกขาดทางการค้าและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์เป็นหลัก

สำหรับกฎหมายที่มีอยู่ของประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่หลายฉบับเช่นพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507, พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นต้น แต่มาตรการดังกล่าวเป็นการอาศัยอำนาจของกฎหมายอื่นที่มีเจตนารมณ์เฉพาะของตนเองมิใช่เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมพืชจีเอ็มโอแต่อย่างใด ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นดังจะเห็นได้ว่าแม้จะมีกฎหมายต่าง ๆ อยู่มากมายแต่ก็ยังมีปัญหาการหลุดลอดของพืชดัดแปลงพันธุกรรมออกมาปนเปื้อนต่อแปลงเกษตรอยู่เนือง ๆ และยังมีปัญหาที่ยังไม่เกิดแต่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปเช่นประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญา ว่าหากมีการปนเปื้อนเกิดขึ้นในแปลงเกษตรและเกษตรกรเจ้าของแปลงรู้ถึงการปนเปื้อนนั่นแล้วยังนำเมล็ดพันธุ์ที่เกิดจากการปนเปื้อนดังกล่าวไปเพาะปลูกต่อ จะถือว่าเกษตรกรได้ละเมิดสิทธิของผู้ปรับปรุงพันธุ์หรือไม่และเกษตรกรจะมีสิทธิเก็บเมล็ดพันธุ์ที่อยู่ในแปลงของตนเพื่อเพาะปลูกในฤดูถัดไปได้หรือไม่ สิทธิในเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรจะเป็นอย่างไรต่อไป และเพื่อเป็นการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม จึงเห็นควร

“ตลาดข้าวโลกประกาศจุดยืน “ไม่เอา” จีเอ็มโอ กรีนพีซนี้กำลังสมาคมผู้ส่งออกข้าวและเกษตรกรย้ำ “ประเทศไทยต้องปลอดจีเอ็มโอ” <<http://www.greenpeace.org/seasia/th/news/865389>>, 8 กุมภาพันธ์ 2550.

²⁶ นิรมล ยวนบุญ, โจรสลัดพันธุกรรมในคราบบริษัทเมล็ดพันธุ์ข้ามชาติ, (กรุงเทพฯ : เครือข่ายประชาชนต้านโลกาภิวัตน์, 2545) น. 22

²⁷ นวลน้อย ตีรรัตน์, อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 18, น. 6.

ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ ตลอดจนข้อดีข้อเสียดังกล่าวเพื่อนำมาเป็นแนวทางในแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

1.2 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม โดยมุ่งเน้นมาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน ควบคุมและแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรมต่อภาคการเกษตรและมุ่งเน้นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรให้มีสิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหา เลือกใช้ และเข้าถึงพันธุ์พืชได้รวมทั้งสิทธิที่จะทำการเกษตรด้วยสายพันธุ์ของพืชที่ตนต้องการโดยที่พันธุ์พืชนั้นจะไม่ถูกปนเปื้อนจากพืชดัดแปลงพันธุกรรม

สำหรับกฎหมายต่างประเทศจะมุ่งเน้นศึกษาพิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ (Cartagena Protocol on Biosafety) เนื่องจากเป็นความตกลงระหว่างประเทศฉบับเดียวที่มีเป้าหมายเพื่อควบคุมการค้าและดูแลการใช้ประโยชน์จากสินค้าดัดแปลงพันธุกรรมเป็นการเฉพาะ ซึ่งขอบเขตของพิธีสารนี้จะบังคับใช้กับการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดน การเคลื่อนย้ายผ่าน การดูแลและการใช้สิ่งมีชีวิตที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรมทุกชนิด²⁸ ประกอบกับมาตรา 24 ของพิธีสารนี้จะระบุว่า การเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนซึ่งสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรมระหว่างประเทศภาคีและประเทศที่มิใช่ภาคีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพิธีสารฉบับนี้ ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยแม้จะยังมิได้เข้าเป็นประเทศภาคีพิธีสารนี้ แต่เมื่อพิธีสารมีผลใช้บังคับ 90 วันหลังจากการให้สัตยาบันครบ 50 ประเทศแล้วประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพิธีสารด้วยเช่นกัน²⁹ เพราะหากประเทศภาคีดำเนินการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนซึ่งสิ่งมีชีวิตที่ได้รับการ

²⁸ พิธีสารคาร์ตาเฮนา มาตรา 4 พิธีสารนี้จะบังคับใช้กับการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดน การเคลื่อนย้ายผ่าน การดูแลและการใช้สิ่งมีชีวิตที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรมทุกชนิด ซึ่งอาจมีผลกระทบในทางลบต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ด้วย

²⁹ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาสถานภาพของการดำเนินงานของประเทศไทยตามข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรและ

ดัดแปลงทางพันธุกรรมกับประเทศที่มีใช้ภาคีโดยมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในพิธีสาร ประเทศภาคีนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศด้วย³⁰ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันประเทศไทยได้ดำเนินการจัดทำภาคยานุวัติสารการเข้าเป็นภาคีพิธีสารคาร์ตาเฮนา ว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพแล้ว เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของมาตรการในการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม

1.4 วิธีการศึกษาวิจัย

ศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร(Documentary Research) ตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุมทางวิชาการหรือบทความทางอินเตอร์เน็ตทั้งภาษาไทย และต่างประเทศรวมทั้งตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2546) น. 23. และโปรดดูศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, “พิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, 2544) น. 3.

³⁰ พิธีสารคาร์ตาเฮนา มาตรา 24 การเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนซึ่งสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ได้รับการดัดแปลงทางพันธุกรรมระหว่างประเทศภาคีและประเทศที่มีใช้ภาคีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพิธีสารฉบับนี้

1.5 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

1.5.1 ทราบหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืช
ดัดแปลงพันธุกรรมอันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรยังคงสามารถทำการเกษตรแบบเกษตร
อินทรีย์ต่อไปได้และเป็นการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรที่มีสิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหา เลือกใช้
และเข้าถึงพันธุ์พืชได้

1.5.2 ทราบถึงแนวทางกฎหมายในการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืช
ดัดแปลงพันธุกรรม

1.5.3 ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองการเกษตรจากการ
ปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม